

AZERBAJCAN'DA BAŞ VE BAŐTAKİ ORGANLARLA İLGİLİ HALK TEDAVİ USULLERİ

Yrd. Doç. Dr. Doğan KAYA*

Milletlerin hayatında halk tedavi usulleri hiç Őüphesiz kendi tarihleri kadar uzun bir geçmiŐe sahiptir. Tũrklerde, İslâmiyetten önce Őamanlar, büyũcũlũk, falcılık, kötü ruhları kovma gibi birçok görevin yanı sıra Őifaya yönelik fonksiyonları da yerine getiriyorlardı. Őamanların haricinde bozkır kũltũrünün gereği ve tabiat-insan iliŐkisinin tabii sonucu olarak da insanlar dahili ve harici hastalıklara karşı tedavi yöntemleri geliŐtirmiŐ ve bunu yüzyıllar boyu yaŐatagelmiŐtir.

Bũtũn Tũrk coğrafyasında olduğu gibi Azerbaycan'da da halk, çeşitli ağrı, sızı, sancı, kırık, çıkık, çatlak, yara, sıkıntı vs. gibi pek çok hastalığa karşı kendine özgũ usullerle tedavi yolları aramıŐtır. Biz, bildirimizde, Azerbaycan'da baş ve baŐtaki organların rahatsızlıklarına bağlı olarak uygulanan halk tedavi usulleri ũzerinde duracak; bu bağlamda Őu hususlara açıklık getireceğiz:

1. Baş ağrısını gidermek için yapılan pratikler,
2. Kulak ağrısı ve kulak ũultusunun giderilmesi için yapılan tedaviler,
3. Gŕz ağrısı ve gŕz sulanmasını gidermek için başvurulan tedavi Şekilleri,
4. Dil Şişmesi ile ilgili tedaviler,
5. Ağız yaralarının tedavisi ve ağız kokuları için başvurulan usuller,
6. Diş ve diş etiyle ilgili rahatsızlıklarını gidermede kullanılan usuller,
7. Boğaz ağrısını gidermek için başvurulan tedavi Şekilleri,
8. Ses kısıklığı için yapılan pratikler,
9. Őksũrũđũn kesilmesinde uygulanan tedaviler.

Őöz konusu rahatsızlıkların giderilmesinde büyük oranda bitkilere başvurulmaktadır ve bu pratikler yüzyıllar boyu sũregelen bilgi ve tecrũbenin tezahũrũ olarak bugũn dahi Azerbaycan'ın pek çok yŕesinde uygulanmaktadır. Gayemiz; Azerbaycan'daki bu tedavi Őekillerinden Tũrkiye'deki ilgileri haberdar etmek; deontoloji alanına bir nebze de olsa katkıda bulunmaktır.

Azerbaycan'da sŕzũnũ ettiğimiz hastalıklara ve Őikâyetlere karşı Őu Őekilde pratikler gŕrmekteyiz:

-
- C. ũ. Fen-Edebiyat Fakũltesi Tũrk Dili ve Edebiyatı Bŕlũmũ Őđretim ũyesi, 58 140 / SİVAS
  - dkaya951@mynet.com
  - Bu çalıŐma 22-24 Ekim 2003 gũnleri Őanlıurfa'da yapılan III. Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Gũnlerinde bildiri olarak sunulmuŐtur.

A. Baş ağrısını gidermek için yapılan pratikler:

Baş ağrısının kan azlığı, kan basıncı, hazımsızlık, sinir, sıkıntı, soğuk algınlığı ve yorgunluk gibi çeşitli sebepleri vardır. Bunun giderilmesi için Azerbaycan'da genellikle bitkilere başvurulmaktadır. Bunlar; bakla çiçeği, merze, reyhan, limon, portakal, keklikotu, lahana, gavalı, çobanyastığı, zencefil, susam), lavanta, üzüm, zambak, zaferan, haşhaş, sedefotu, çobanyastığı, acı badem, semizotu gibi bitkiler, tohumlar ve meyvelerdir. Ayrıca bal sirke, elma suyu gül yağı gibi nesnelere de istifade edilir.

1. Açık havada gezilir.
2. Yıkanılır.
3. Bakla çiçeği suyunu içilir. (25-30 gr. Bakla çiçeği 1lt. suda demlenip içilir.),
4. Merze (kokulu bir sebze) suyu içilir. (1 çay kaşığı merze kurusu bir fincan kaynatılmış suya konulup içilir.)
5. Reyhan veya nane suyu içilir. (5-10 gram reyhan/nane, bir fincan kaynatılmış suda demlendikten sonra bal veya şeker ile tatlandırılıp içilir.)
6. Limonata içilir.
7. Portakal yenilir.
8. Keklikotu çayı içilir.
9. Başa, kelem (lahana) yaprağı konulur. (Üç lahana yaprağı ezilip yumuşatılır, bir müddet ateş üzerinde tutulur. Ilık halde iken ağrıyan yere konulup yünlü kumaşla bağlanır. Bu, günde 2-3 defa tekrar edilir.)
10. Yemekten önce gavalı (sarı veya kara erik, prunus) yenilir.
11. Çobanyastığı (sarı papatya, öküz gözü) çiçeği suyu içilir.
12. Zencefil şerbetini küncüd (susam) veya gül yağı ile karıştırıp ağrıyan yere sürülür.
13. Lavanta şirasını su veya bal şerbeti ile içilir.
14. Güneş çarpmasından dolayı meydana gelen baş ağrısı için üzüm şirası kaynatıp ağrıyan bölgeye sürülür.
15. Mor zambak kaynatılıp ılık suyu ile ağrıyan yere masaj yapılır.
16. Sirke ile karıştırılmış zaferan ağrıyan yere sürülür.
17. Akşamleyin sirkede kaynatılmış haşhaş ağrıyan bölgeye sürülür ve sabahleyin bu madde, gül yağı ile karıştırılıp hastaya koklatılır ve hastanın aksırması sağlanır.
18. Sedef otu, gül yağı ve sirke karıştırılıp ağrıyan yere sürülür.
19. Şüyüd (dereotu) 5 tane mor zambakla suda kaynatılıp bu boyuna sürülür.
20. Çobanyastığı (sarı papatya, öküz gözü), yasemin, sedefotu, şüyüd (dereotu) ve acı badem yağı karıştırılıp ısıttıktan sonra o, damla olarak burun ve kulağa dökülür.
21. Migren için elma suyu içilir, boyun ve omuza masaj yapılır, perperen (semizotu, portulaca sativa) yaprakları ağrıyan yere konulur, ayaklar ılık suya sokulur.

B. Kulak ağrısı ve kulak uğultusunun giderilmesi için yapılan tedaviler:

Kulakta meydana gelen rahatsızlıklar genellikle iltihap, ağrı, uğultu ve işitme zorluğu şeklindedir. Azerbaycan'da halk, kendi usulünce bunlardan kurtulma yolları bulmuştur. Nar, gülyağı, sarımsak, badem, çobanyastığı, pancar, sedefotu, zambak, genegerçek, şeftali çekirdeği, çöl soğanı, hardal, kuru incir, zencefil, şüyüd, zambak kökü, turp gibi bitkilerin yanı sıra bal, tuz, zeytinyağı, tavuk yağı, kaz yağı, akbaba yağı, yumurta sarısı, örümcek ağı, ana sütü, koyun ödü, kibrit gibi nesnelere yararlanır. Bunların bir kısmının suyu çıkartıldıktan, bir kısmı da dövüldükten sonra birtakım pratiklere tabi tutulur. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

1. Ağrıyı gidermek için, narın içi boşaltılıp gül yağı konur. Bir müddet ateşte ısıttıktan sonra kulağa damlatılır.
2. Ağrıyı gidermek için, ekşi nar taneleri ezilip suyu kaynatılır. Aynı oranda bal ile karıştırılıp kulağa damlatılır.
3. Ağrıyı gidermek için, dövülmüş sarımsak suyu badem ve çobanyastığı (sarı papatya, öküz gözü) yağı ile kaynatılır. Ilık hale gelince kulağa damlatılır.
4. Ağrıyı gidermek için, kulağa badem yağı veya kazın yağı damlatılır.
5. Ağrıyı gidermek için, yumurta sarısı damlatılır.
6. İltihaptan kaynaklanan kulak ağrısı için, tatlı nar taneleri havanda dövülüp şarapla birlikte kaynatılıp merhem olarak kulağa konulur.
7. İltihaptan kaynaklanan kulak ağrısı için, pancar suyu, sedefotu (sedefgülü) suyu ve gül yağı, nar kabuğunun içinde karıştırılıp kulağa damlatılır.
8. İltihaptan kaynaklanan kulak ağrısı için, ak renkli, sık dokunmuş örümcek ağı, gül veya süsen (zambak) yağında kaynatılıp karışım kulağa damlatılır.
9. Soğuktan dolayı oluşan kulak ağrısını dindirmek için sarımsak dövülüp zeytin yağı ile kaynatıldıktan sonra ılık halde iken kulağa damlatılır.
10. Kundaktaki çocuğun ağrıyan kulağına, ana sütü damlatılır.
11. Kulak uğultusu için, kaz veya tavuk yağı damlatılır.
12. Kulak uğultusu için, genegerçek (sütleğengillerden bir bitki, ricinus) yağı ve şeftali çekirdeğinin yağı veya koyun ödü ile çöl soğanın dövüldükten sonraki suyu damlatılır.
13. Kulak uğultusu için, kibrit yakılıp söndürülür. Kulak kibritin dumanına tutulur.
14. Kulak uğultusu için, hardal, kuru incir ile dövülüp kulağa konur.
15. İşitmeyi kuvvetlendirmek için, söğüt yaprağı, çobanyastığı, zencefil şüyüd (dereotu) ve süsen kökü ılık suda karıştırılıp kulağa konur.
16. İşitmeyi kuvvetlendirmek için, turp tuz ile dövülüp suyu kulağa damlatılır.
17. İşitmeyi kuvvetlendirmek için, akbaba yağı eritilip aralıklarla kulağa konur.

C. Göz ağrısı ve göz sulanmasını gidermek için başvurulan tedavi şekilleri:

Gözde ağrı, sulanma, kuruluk, iltihap, kızarıklık, göz kapağı şişliği gibi rahatsızlıklar görülür. Halk, herhangi bir hastanenin yahut bir doktorun bulunmadığı ortamda bu gibi hastalıkları bertaraf etmek için kendince tedavi usulleri geliştirmiştir. Bunu yaparken de genellikle yukarıda işaret ettiğimiz gibi çeşitli bitkilerden ve bazı nesnelere yararlanma yolunu bulmuştur. Bunlar; sumak, müşk, karaağaç, ayva, badem, sakız ağacı, şibyen, ezvay, nar tanesi, mercimek, zencefil gibi bitkiler ve ürünleri ile sürme, tutiya, yumurta ağı, yumurta zarı, gülsuyu, gülyağı, sirke, zambak yağı, bal, ana sütü gibi muhtelif nesnelere dir. Eldeki madde -ki bu karışım şeklinde olabildiği gibi doğrudan doğruya maddenin kendisi de olabilir.- damla, merhem yahut sürmek şeklinde kullanılır.

1. Sıcaktan dolayı göz ağrıdağında gülsuyu ve yumurta ağı, soğuktan ağrırsa müşkten yararlanır.
2. Göz sulanmasını gidermek için, göze sürme ve tutiya sürülür.
3. Göz sulanmasını gidermek için, sert kabuksuz yumurtanın zarı keskin sirkede kaynatılır ve on gün sonra yumuşamış halde iken gözün üzerine konulur.
4. Göz sulanmasını gidermek için, göze bal sürülür.
5. Göz sulanmasını gidermek göze canlılık katmak için karaağaç sürülür.
6. Göz kuruluşunu gidermek için olursa ana sütü, ayva tanesinin şırası ve badem içinden yararlanır.
7. Göz ağrısını gidermek için, göze ana sütü damlatılır.
8. Göz ağrısı ve göz sulanması için, sakız ağacı yakılıp isi göz kapağına sürülür.
9. Göz iltihabı için, allık, sirke ve gülyağı ile karıştırılıp göz kapağına sürülür.
10. Göz iltihabı için, sumak, gülabda kaynatılıp göze damlatılır.
11. Göz iltihabı için, hasta bölgeye şibyen (göl kenarında, taş yahut ağaç üzerinde biten çiçeksiz bitki) sürülür.
12. Göz iltihabı için, hastaya ezvay (öd ağacı) yedirilir.
13. Göz iltihabı ve kirpik köklerini kuvvetlendirmek için sürme kullanılır.
14. Göz kızarıklığı için, göz içine şibyen sürülür.
15. Gözde biriken pisliği temizlemek için, narın taneleri dövülüp göze konulur
16. Göz kapağı şişini indirmek için sarı zambağın yağı gözkapığı üzerine konulur.
17. Göz kapağı şişini indirmek için, mercimek, su, gülyağı veya zencefil ile karıştırılır. Elde edilen madde, merhem gibi göze sürülür.

Ç. Dil şişmesi ile ilgili tedaviler:

Dil yarası, dişmesi ve kasılmasına karşı Azerbaycan'da lahana, keklikotu, hardal, kahı, şeftali, razyana, çobanyastığı, merze, şüyüd, tepitme, nane gibi bitkilerden ve sirke, tuz, sürme, nişadır, süt, bal, ekşi ayran, gül suyu, yağlı hamur gibi maddeler yararlanılır. Bunlar doğrudan kullanıldığı gibi ezilerek, dövülerek, suyu çıkarılarak da kullanılabilir.

1. Sirke, tuz, sürme ve nişadır birlikte dövülüp balla karıştırılır. Elde edilen madde dile sürülür.

2. Hastaya çiğ lahana çiğnetilir.

3. Keklikotu ve hardal suda kaynatıldıktan sonra ılık iken ağızda gargara edilir.

4. Dil iltihaplı olduğunda, kahı (sütleşen cinsinden bir bitki, lactura sativa) suyu, ekşi ayran ve gül suyu karıştırılıp ağızda bekletilir.

5. Dil İltihaplı iken şayet dilde küçük gözenek oluşmuşsa, şeftali sürülür.

6. Dil İltihaplı iken şayet dilde küçük gözenek oluşmuşsa, bal, süt veya razyana (maydanozgillerden, dereotunu andıran, anason yerine kullanılabilen baharatlı bir bitki, feoneniculum) ile karıştırılıp ağıza konur.

7. Sertleşen / kasılan dili yumuşatmak için, çobanyastığı, merze (kokulu bir sebze), şüyüd ve tepitme denilen yağlı sıcak hamur kaynatılıp onların yağı ile gargara yapılır.

8. Sertleşen / kasılan dili yumuşatmak için, Sumak yaprağı iyice kaynatılıp bal ile karıştırılır. Bu madde ağızda bir müddet bekletilir.

9. Sertleşen / kasılan dili yumuşatmak için, dile nane yaprağı sürülür.

D. Ağız yaralarının tedavisi ve ağız kokuları için başvuru usulleri:

Azerbaycan'da ağızda meydana gelen yaraya karşı iyileştirme pratikleri uygulanmakla birlikte ağızda devamlı oluşan suyu (buna Azerbaycan'da "selik" denmektedir.)ve ağız kokusunu yok etmek için de birtakım pratiklere başvurulmaktadır.

Terhun, kına yaprağı, sakızağacı, çöl nanesi, guluncan, karanfil, mandalin, yabani nane, dut yaprağı, şüyüd, sedefotu, ceviz, mandalin çekirdeği, süt, balık ödü, nar suyu, nane suyu, bal, fıstık yağına baş vurulur. Bunlar sıvı olarak kullanılıyorsa gargara şeklinde, kullanılır, toz olarak kullanılıyorsa yaranın üzerine konulur.

1. Yaranın ve buna bağlı olarak akan seliğin (selik: salya) giderilmesi için, terhun (ince uzun yapraklı sebze) ağızda çiğnenir ve saklanır.

2. Çocuklardaki ağız yarası ve seliğin geçirilmesi için, kına yaprağı ezilip dile sürülür.

3. Ağızdaki yarayı gidermek için, yara süt ile yıkanır.

5. Ağızdaki yarayı gidermek için, yaraya balık ödü sürülür.

6. Ağızdaki yarayı gidermek için, tatlı nar suyu kaynatılıp bala katılıp merhem olarak yaraya konur.

7. Ağızdaki seliğin giderilmesi için, sakızağacının (reçinesi sakız olarak kullanılan ağaç, pistecia lentiscus) meyvesi bal sirkesine katılıp ağza alınır ve gargara edilir.

8. Ağızdaki seliğin giderilmesi için, nane suyu ile gargara yapılır.

9. Ağız sağlığı için çöl nanesi (yabani nane), guluncan (tarçına benzeyen bir bitki), karanfil ve mandalin kabuğu çiğnenir.

10. Ağızdaki pis kokuyu gidermek için, mandalin çekirdekleri kaynatılıp suyu ile gargara yapılır.

11. Ağızdaki sarımsak ve soğan kokusunu yok etmek için, dut yaprağı çiğnenir.

12. Ağızdaki sarımsak ve soğan kokusunu yok etmek için, sedefotu çiğnenir.

13. Mideye bağlı ağız kokusu varsa, fıstık yağı kullanılır.

14. Mideye bağlı ağız kokusu varsa, ceviz çiğnenir ve şüyüd yenir.

E. Diş ve diş etiyle ilgili rahatsızlıklarını gidermede kullanılan usuller:

Diş çürümesi ve diş ağrısı, diş eti iltihabı ve kanamaları gibi rahatsızlıklara karşı Azerbaycan'da halk genellikle tarçın, dut yaprağı, yavşan, karabiber, gülhatmi kökü, keklikotu, kızılgül, ceviz, tatlı badem, ardıç, fıstık, fındık, zeytin, arpa, batbat, hardal, nesteren, adaçayı, nar çiçeği, çöl nanesi gibi bitkilere veya onların ürünlerine başvurmaktadır. Ayrıca sirke, tuzlu su, nar, mercan, öd ağacı, bal, sedef, limon suyu, şeker, şarap, zeytin yağını bu rahatsızlıklarda tedavi için kullanmaktadırlar. Kullanılan malzeme gargara yahut hastalıklı bölgeye sürmek şeklinde olabilmektedir.

1. Diş ağrısını gidermek için, gülhatmi (ebegümecigillerden bir bitki, althaca rosea) kökü kaynatılıp suyu ile gargara yapılır.

2. Diş ağrısını gidermek için, tarçın çiğnenir veya dişe sürülür.

3. Diş ağrısını gidermek için, dut yaprağı kaynatılıp bununla gargara edilir.

4. Diş ağrısını gidermek için, yavşan (mavi ve beyaz renkte çiçek açan bir bitki) çiğnenir ve ağızda bekletilir.

5. Hafif ağrılar için, dişin dibine sirkede kaynatılmış istiotu (karabiber) konulur.

6. Diş etini sağlamlaştırmak için, tuzlu suya zeytin konulur, bir müddet bekledikten sonra bu su ile gargara yapılır.

7. Diş etini sağlamlaştırmak için, keklikotu çiğnenir.

8. Diş etini sağlamlaştırmak için, nar suyu yağla karıştırılır. Elde edilen madde dişin dibine konur.

9. Diş etini sağlamlaştırmak için, üzüm sirkesi tuzlu su ile karıştırılır. Bu su ile gargara edilir.

10. Diş etini sağlamlaştırmak ve kanamayı kesmek için, mercan toz haline gelinceye kadar dövülüp diş etine konur.

11. Diş etindeki iltihabı gidermek için, kızılgül dövülüp suyu çıkarılıp şarapla kaynatılır. Ilıklaşınca da gargara edilir.

12. Diş etindeki iltihabı gidermek için, taze cevizin dışındaki yeşil kabuk dövülüp suyu çıkarılır. Buna üzüm suyu ilave edip iltihaplı yere konur.

13. Diş etindeki iltihabı gidermek için, öd ağacı dövülüp içine bal katılır. Karışım merhem olarak hastalıklı bölgeye sürülür.

14. Diş etindeki iltihabı gidermek için, tatlı badem , fıstık ve fındık ezilip iltihap olan yere sürülür.

15. Diş etindeki iltihaptan dolayı yara oluşmuşsa, bunu iyileştirmek için, ardiç ezilip bal ile karıştırılır, hastalıklı yere konur.

16. Diş çürümelerine karşı, sedef limon suyu yardımı ile ezilip tozu dişe sürülür.

17. Diş çürümelerine karşı, arpa yakılıp külü dişe sürülür. Bu, hem dişin rengini ağartır hem de mineyi kuvvetlendirir. Ayrıca, arpa külü limon suyu ile yahut da balla karıştırılarak da diş temizlenir.

18. Diş çürümelerine karşı, şeker ateşte eritilip buna kara biber katılır. Elde edilen karışım çürük dişin oyuğuna konulur.

19. Çürüten dişe batbat (kötü kokulu bengotu) tohumu konur.

20. Diş ağrısını gidermek ve şişini indirmek için, hardal dövülüp dişin dibine konulur.

21. Diş ağrısını gidermek ve şişini indirmek için, dişin dibine, pamukla nesrin / nesteren (beyaz çiçekli yaban gülü) yağı konulur.

22. Diş etinin kanamasını durdurmak için, nar çiçeği kaynatılıp suyu ile gargara yapılır.

23. Diş etinin kanamasını durdurmak için, adaçayı, şarap ve zeytin yağı karıştırılıp ağızda gargara edilir.

24. Diş etinin kanamasını durdurmak için, çöl nanesi (yabani nane) içilir.

F. Boğaz ağrısını gidermek için başvurulan tedavi şekilleri:

1. Gırtlaktaki iltihabı gidermek ve nefes borusunu sağlıklı kılmak için, kara kaval yaprağı süzgeçten geçirildikten sonra gargara edilir.

2. Gırtlaktaki iltihabı gidermek için, hardal gayet ince dövüldükten sonra şerbete katılır ve gargara edilir.

3. Gırtlaktaki iltihabı gidermek için, yüzünün köpüğü alınmış bal, sıcak suda sulandırılır gargara edilir.

4. Gırtlaktaki iltihabı gidermek için, pişirilmiş ılık süt içirilir. Bunun için taze inek sütü daha etkilidir.

5. Gırtlaktaki iltihabı gidermek için, ceviz kabuğunun suyu şekerlendirilip gargara edilir.

6. Gırtlaktaki iltihabı gidermek için, bir tatlı bir de ekşi nar soyulmadan kaynatılır. Soğuduktan sonra temizlenip hastaya yedirilir.

7. Gırtlaktaki iltihabı gidermek için, kurutulmuş dağ yarpızı (nane gilerden kokulu bir bitki, mentha pulegium) suda kaynatılıp süzülür, sıcak olarak gargara edilir.

8. Boğaz ağrısı için, ezgil (küçük taneli maşmula) yaprağı kaynatılıp suyu ile hastanın günde üç defa gargara etmesi sağlanır.

9. Gırtlaktaki iltihabı gidermek ve boğaz ağrısı için, kabuksuz arpa, suda kaynatılıp sonra ikinci defa üzerine su dökülür tekrar kaynatılır. Bu sıvı, süzildükten sonra hastaya günde 3-4 defa gargara ettirilir.

10. Soğuktan dolayı boğazda iltihap olursa, şalgamın içi oyulup içine şeker dökülür. Bir müddet sonra burada biriken su kaşıkla hastaya verilir.

11. Nefes yolu ve boğaz ağrısı için gülhatmi (ebegümecigillerden bir bitki, althaca rosea) kaynatılıp, suyuyla gargara edilir.

12. Nefes yolu için hastaya zirinc (kadın tuzluğu, sarıçalı, berberis vulgaris) şerbeti verilir.

13. Nefes yolu için, reyhan suyu gargara edilir. 50 gr. reyhan çiçeği, yaprağı ve gövdesi 1 lt. suda kaynatılıp süzülür. Bu suya bal veya şeker katarak günde birkaç defa hastanın gargara etmesi sağlanır.

14. Boğaz ağrısı ve boğazdaki şiş için, kuru incir sütte pişirilip hastaya yedirilir.

15. Boğaz ağrısı ve boğazdaki şiş için, hastaya şahtut (aşılı dut meyvesi) şerbeti verilir. Şahtut şerbeti şeker katıldıktan sonra karıştırılır. Sonra süzülür. Buna arpa suyu katılıp hastaya gargara ettirilir.

16. Boğaz ağrısı ve anjin için, limon suyu ılık su ile karıştırılıp günde birkaç defa hastaya gargara ettirilir.

6. Ses kısıklığı için yapılan pratikler:

1. Ses kısıklığı için, hastaya yağlı tavuk etinden hazırlanmış bir kase çorba içirilir. Bir müddet sonra şekerli ılık süt verilir; bunun ardından yarı pişmiş yumurta sarısı yedirilir. Bundan sonra hasta ılık su ile yıkanır.

2. Ses kısıklığı için lavanta çiçeği çay gibi demlenip hastaya içirilir. Bunun için 50 gr. çiçek 1 lt. kaynatılmış suda demlenip süzülür ve bal karıştırılıp yemek arasında hastaya verilir.

3. Ses kısıklığı için, benefşe (menekşe) yağı ağızda bekletildikten sonra damla damla yutulur.

4. Ses kısıklığı için, hastaya incir yedirilir.

5. Ses kısıklığı için, hastaya ördek eti yedirilir.

H. Öksürüğün kesilmesinde uygulanan tedaviler:

1. Tere yağı ile yapılmış ıspanak yedirilir.
2. Hastaya üzüm sirkesi içirilir.
3. Haşhaş, suda katılaşıncaya kadar kaynatılır, sabah akşam hastaya içirilir.
4. Hastaya guluncan (tarçına benzeyen bir bitki) suyu içirilir.
5. Hastaya emekömece (ebegümece) yedirilir veya suyu içirilir.
6. Sakızağacı (pistacia lentiscus) ve zambak yağından elde edilen karışımla hastanın aksırması sağlanır.
7. Hastaya balkabağı kabuğunun kaynatılmış suyu içirilir.
8. Sedefotu, kuru şüyüde (dereotu) katılıp suda kaynatılır, sonra hastaya içirilir.
9. Kavunun içi boşaltılıp dövüldükten sonra ılık suya katıp hastaya verilir.
10. Boğaza ve boyuna püste (fıstık) yağı sürülür.
11. Pişirilmiş nişasta badem yağı ile karıştırılıp hastaya yedirilir.

.....

Yukarıda sıraladığımız tedbirler ve hastalığı iyileştirme yolları tıbben ne derece sağlıklıdır, burası ayrı bir tartışma konusudur. Ancak şurasını söyleyelim ki, halkın bu tedavi şeklinin yüzyıllar boyu devam ettirmesi elbetteki olumlu sonuçlar aldığından olmuştur. Bizlere düşen bunları bilimsel usuller çerçevesinde ele almak yeni bir senteze ulaşmak olmalıdır.

Kaynak: Nasib GÖYÜŞOV, *Halg Tebabeti Hezinesinesinden*, Bakı, 1994, 224 s.